

Hva kjennetegner velgere med høy lokalpolitisk tillit?

Marte Winsvold

Institutt for samfunnsforskning

Abstract: Why do some citizens trust in local political actors and institutions while others do not? With data from the Norwegian Local Election Survey 2019, we examine characteristics of citizens with high and low local political trust. The analyses indicate that trust in the different political actors and institutions is closely linked. For example, those who report high trust in the mayor also report high trust in politicians in general, in the municipal council, and in the municipal administration. In other words, people tend to have either high or low trust in the entire local political system. Furthermore, we find that trust in local political systems and actors is associated with a number of individual and contextual factors including the sense of belonging to the municipality, the use of municipal services, and political participation. Trust also seems to be linked to being on the winning team: those who voted for parties that won the election are more trustful than those who voted for parties that did not win the election.

Keywords: political trust, local politics, local politicians, local political institutions

Introduksjon

I lokalvalgundersøkelsen i 2019 ble deltakerne bedt om å angi hvor stor tillit de hadde til ulike lokaldemokratiske institusjoner og aktører – til kommunestyret, ordfører, politikere og kommuneadministrasjonen. Med en samlebetegnelse kaller jeg tillit til det lokalpolitiske systemet og aktørene som befolker det, for «lokalpolitisk tillit», og som vi skal se, varierer den lokalpolitiske tilliten betydelig. I dette kapitlet undersøker

Sitering av denne artikkelen: Winsvold, M. (2021). Hva kjennetegner velgere med høy lokalpolitisk tillit? I J. Saglie, S. B. Seggaard & D. A. Christensen (Red.), *Lokalvalget 2019: Nye kommuner – nye valg?* (Kap. 9, s. 229–252). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.134.ch9>
Lisens: CC BY-NC-ND 4.0

jeg hva som kjennetegner folk med lav og høy lokalpolitisk tillit, og om tillit er knyttet til trekk ved kommunen folk bor i.

Tillit til norske lokalpolitikere og til norske lokalpolitiske institusjoner er blitt undersøkt gjennom lokalvalgundersøkelsen tilbake til 2003 (Haugsgjerd & Seggaard, 2020), mens tilliten til nasjonale politikere og institusjoner er blitt undersøkt jevnlig gjennom stortingsvalgundersøkelsen helt tilbake til 1973 (Seggaard et al., 2020). Gjennom alle disse årene har den politiske tilliten på både lokalt og nasjonalt nivå vært ganske stabil, og sammenliknet med andre land har norske innbyggere gjennomgående nokså høy tillit til både politiske aktører og institusjoner (Torcal, 2017). Når man undersøker hva som kjennetegner nordmenn med lav og høy lokalpolitisk tillit, er utgangspunktet altså at det er nokså vanlig å ha høy tillit. Høytillitsgruppen er med andre ord en stor gruppe, mens denne gruppen er ganske liten i en del andre land.

Politisk tillit innebærer en tro på at politikerne og det politiske systemet vil forvalte innbyggernes interesser på en god måte (Miller, 1974; Hetherington, 2006; Newton, 2007). Når innbyggere i en kommune gir uttrykk for at de har høy politisk tillit til for eksempel kommunestyret, betyr det at de tror at kommunestyret vil ivareta deres interesser, og motsatt innebærer lav tillit en manglende tro på at kommunestyret vil fatte beslutninger som gagnar innbyggerne. Dersom folk ikke har tillit til det politiske systemet, vil de heller ikke oppfatte politikken som føres, som legitim. Tillit til lokalpolitiske institusjoner og aktører er avgjørende for at folk skal slutte opp om den politikken som de valgte representantene fører, og det representative demokratiet er derfor avhengig av en viss grad av tillit fra befolkningen. Samtidig er det ikke noe mål at alle skal ha fullstendig tillit til politikerne og det politiske systemet. En viktig side ved demokratiet er jo at innbyggerne utøver demokratisk kontroll – at de overvåker og kontrollerer at de valgte representantene faktisk opptrer på en måte som er til innbyggernes beste. Et kritisk blikk fra innbyggerne er et demokratisk sunnhetsstegn, og det er verken å ønske eller forvente at alle innbyggere skal ha høy politisk tillit hele tiden (Dalton, 2004; Norris, 1999).

Men hva er det som gjør at noen har tillit til at politikerne ivaretar deres interesser, mens andre ikke har det? Forskningslitteraturen foreslår, og

finner delvis, at tillit er knyttet til innbyggernes vurdering av det demokratiske systemets inntaks- og uttaksside. Tillit til systemets inntaksside handler om i hvilken grad innbyggerne oppfatter at systemet er lydhørt overfor deres behov og innspill (Gabriel, 2017), mens tillit til systemets uttaksside handler om hva som kommer ut av politikken, og hvorvidt det demokratiske systemet leverer det innbyggerne trenger (se Haugsgjerd & Seggaard, 2020). Politisk tillit kan imidlertid også være et uttrykk for en holdning eller en ideologi, løsrevet fra spesifikke erfaringer. Det skilles dermed mellom spesifikk tillit, som er knyttet til konkrete vurderinger, og diffus tillit, som mer er en slags tillitsfull holdning (Easton, 1965).

Med data fra lokalvalgundersøkelsen utforsker jeg hvordan politisk tillit er forbundet med ulike faktorer. Jeg skisserer først hva litteraturen sier om sammenhengen mellom politisk tillit og ulike individuelle og kontekstuelle forhold. Dernest beskriver jeg dataene som er brukt for å utforske denne sammenhengen. Videre presenteres variasjoner i tillit til forskjellige lokaldemokratiske institusjoner og aktører, og jeg undersøker hvordan disse variasjonene er forbundet med ulike forhold. Avslutningsvis diskuterer jeg de demokratiske og teoretiske implikasjonene av funnene fra analysen.

Hva er politisk tillit?

Politisk tillit er ikke vesensforskjellig fra andre typer tillit. Det som gjør tillit politisk, er ganske enkelt at den er rettet mot politikere eller politiske institusjoner, eller at den har politiske konsekvenser (Maloy, 2009, s. 493). Overordnet kan politisk tillit forstås som troen på at politiske aktører eller institusjoner vil ivareta dine interesser som innbygger og ikke med vilje vil skade deg (Easton, 1965; Newton, 2007). Lokalpolitisk tillit innebærer at du har en slik tiltro til politiske aktører og institusjoner på lokalt nivå. Som andre former for tillit er politisk tillit knyttet til folks forventninger, og spesifikt for politisk tillit er at den er knyttet til hvordan politikere skal opptre, hvordan politiske institusjoner skal fungere, og hvilke resultater politikken skal bringe (Hetherington & Husser, 2012, s. 313). Politisk tillit vil derfor kunne bety forskjellige ting i forskjellige kulturelle omgivelser. Det gjelder antakelig også for norske kommuner. Man kan for eksempel

tenke seg at det å ha tillit til ordføreren innebærer andre forventninger til hvordan ordføreren skal opptre, i en stor by enn i en liten bygd.

Det skilles gjerne mellom diffus og spesifikk politisk tillit (Easton, 1965). *Diffus politisk tillit* innebærer at man tror at politiske aktører og det politiske systemet vil en vel, ut fra en generell positiv forventning til andres intensjoner og oppførsel. Diffus politisk tillit er uavhengig av hva politiske aktører og institusjoner yter (Hetherington, 1998, s. 792). Man har en følelse eller overbevisning om at systemet er til å stole på, at det gir rettferdige resultater, og man kan dermed trygt overlate til systemet å fatte avgjørelser som er viktige for ens eget liv (Rousseau et al., 1998, s. 385). Slik diffus tillit knytter seg gjerne til det politiske systemet som sådan mer enn til enkeltaktører, men forskning viser at det kan være vanskelig for folk å skille de to, fordi tillit til systemet smitter over på aktørtillit, og vice versa. I motsetning til diffus politisk tillit er *spesifikk politisk tillit* resultat av konkrete vurderinger av hvordan det politiske systemet fungerer, hvilke resultater systemet produserer, og hvordan de politiske aktørene opptre (Hardin, 2002). Spesifikk tillit er altså basert på en evaluering av konkrete forhold og handlinger. De to formene for tillit – diffus og spesifikk – kan gjerne eksistere side om side. Tomankova (2019, s. 169) hevder for eksempel at politisk tillit har både en disposisjons- og en evalueringskomponent. Politisk tillit er dermed et produkt av en persons tilbøyelighet til å stole på politiske aktører og institusjoner, som er en relativt stabil tilbøyelighet, og av personens erfaringer med det politiske systemet og de politiske aktørene, som kan være mer variable. Her skal vi konsentrere oss om den spesifikke tilliten som er basert på vurderinger, men ha den diffuse tilliten i mente og trekke den opp som en mulighet i analysen og i diskusjonen.

Forstått som en spesifikk evaluering er politisk tillit noe som oppstår i en relasjon mellom den som har tillit – innbyggeren i vårt tilfelle; og den eller det innbyggeren har tillit til – politiske aktører og institusjoner (Levi & Stoker, 2000). Pippa Norris (1999) skiller mellom ulike politiske «enheter» innbyggere kan ha eller ikke ha tillit til: Det sosiale fellesskapet, de grunnleggende prinsippene som politikken styres etter, systemets evne til å levere resultater, de politiske institusjonene og de politiske aktørene. I teorien kan man ha høy tillit til noen av disse aspektene ved det

politiske systemet og lav tillit til andre. Tillit til forskjellige aspekter ved det politiske systemet viser seg imidlertid ofte å være innbyrdes relatert (Grimmelikhuijsen & Knies, 2017). Undersøkelser indikerer for eksempel at folk ikke skiller skarpt mellom tillit til politiske aktører og tillit til institusjoner (Seyd, 2016). Én årsak til at folk ikke skiller mellom disse, kan være at det er en faktisk sammenheng. For eksempel vil utformingen av politiske institusjoner kunne påvirke oppførselen og derved påliteligheten til de politiske aktørene som opererer i systemet (Tomankova, 2019, s. 169). En annen årsak kan være at folk vurderer det de lettest får øye på, og som er minst abstrakt, som politiske aktører, mens politiske institusjoner, og ikke minst regimeprinsipper, fungerer mer som et bakteppe. En tredje årsak er at folks tillit har en diffus komponent, og at diffus tillit har en tendens til å omfatte alle relaterte objekter eller enheter.

Hva påvirker politisk tillit?

Neste spørsmål er hva det er som får folk til å stole på – og, motsatt, til å mistro – politiske aktører og institusjoner. Utgangspunktet i dette kapitlet er som sagt at tillit er, i hvert fall delvis, produkt av en spesifikk evaluering. Det innebærer at tillit kan forventes å være påvirket av folks erfaringer med det politiske systemet, og at folk vurderer om de skal ha tillit ut fra hvorvidt erfaringene er gode eller dårlige. To spesifikke erfaringsgrunnlag som tillitsvurderinger kan gjøres på bakgrunn av, har vært særlig studert: Hvorvidt systemet produserer det folk trenger, for eksempel velferdstjenester (demokratiets *outputside*), og hvorvidt innbyggerne blir lyttet til, altså om de har mulighet til å øve politisk innflytelse (demokratiets *inputside*). Videre viser forskning at de som er på vinner siden i politikken, de innbyggerne som stemmer på det partiet eller de partiene som vinner valget, har høyere tillit til det politiske systemet enn de som er på tapersiden (se Hansen et al., 2019). Det er altså grunn til å tro at tillit er knyttet til erfaring med bruk av offentlige tjenester, erfaring med politisk deltakelse og hvorvidt man stemte på det partiet eller de partiene som vant eller tapte valget. I dette kapitlet er vi imidlertid ikke først og fremst opptatt av hva som påvirker politisk tillit, men av hva som *kjennetegner*

dem med henholdsvis høy eller lav tillit. Det gjør det interessant også å undersøke faktorer der årsakssammenhengen kan gå motsatt vei, altså der det er den politiske tilliten som påvirker hvordan folk opptrer. Én slik faktor er stemmegivning – altså hvilket parti folk stemmer på. Det virker rimelig å anta at hvor mye man stoler på at politikere vil en vel, og på at systemet fungerer på en måte som er en selv til gagn, har noe å si for hvilket parti man stemmer på. Noen politiske partier forfekter i større grad enn andre at de har tillit til de eksisterende systemene og samfunnsstrukturene. Det er grunn til å anta at de som har høy tillit til politiske institusjoner, i større grad stemmer på systembevarende partier, og at de som har lav tillit, i større grad stemmer på partier som kritiserer eksisterende systemer. Men forholdet mellom stemmegivning og tillit kan også gå motsatt vei: Forskning har vist at det å stemme på systemkritiske partier bidrar til å svekke politisk tillit, fordi folk har en tendens til å identifisere seg med og forsterke standpunktene til de partiene de har valgt å stemme på (Hooghe & Dassonneville, 2018).

Vi skal kort gjengi tidligere forskning på sammenhengen mellom politisk tillit og seks ulike individuelle og kontekstuelle faktorer. Dernest vil vi undersøke om disse faktorene er forbundet med politisk tillit, slik den er målt i Lokalvalgundersøkelsen 2019.

1) Velferdsytelser – demokratiets uttaksside

I sin gjennomgang av litteraturen omkring ytelser og tillit finner Kumlin og Haugsgjerd (2017) og Kumlin et al. (2018) at folks vurdering av hvordan offentlige tjenester fungerer i praksis, og deres personlige erfaringer med institusjoner innenfor velferdsstaten, har betydning for politisk tillit. De som bruker offentlige tjenester, har høyere tillit enn de som ikke bruker slike tjenester. Man kan tenke seg at bruk av tjenester er positivt forbundet med politisk tillit fordi de som bruker offentlige tjenester, får et konkret bevis på at det offentlige systemet leverer noe de har bruk for. Et unntak er bruk av behovsprøvde tjenester, for eksempel trygdeytelser eller sosialtjenester. Folkestad (2017, s. 159) finner for eksempel at de som har personlig erfaring med behovsprøvde tjenester, har lavere tillit enn andre. En fortolkning av den ulike effekten som ikke-behovsprøvde og

behovsprøvde tjenester har, er at «bruk av tjenester» også er et mål på folks livssituasjon. Folk som har rett på behovsprøvde ytelser, er antakelig ofte i en vanskelig livssituasjon og har oftere erfaringer med at samfunnet og institusjoner i samfunnet ikke handler i deres interesse.

2) Deltakelse og politisk aktivitet – demokratiets inntaksside

Politisk tillit og politisk deltakelse antas å påvirke hverandre gjensidig (Gabriel, 2017; Liu & Stolle, 2017). På den ene siden kan deltakelse påvirke folks politiske tillit, fordi deltakelse er en erfaring som tillit kan vurderes på bakgrunn av. Hvis erfaringen er god – man blir lyttet til, og det man ytrer, tas til etterretning – vil det kunne øke den politiske tilliten. Og motsatt: Dersom man ikke lyttes til, vil det kunne svekke den politiske tilliten. På den andre siden kan politisk tillit bidra til å forklare hvorfor folk deltar. For eksempel er det vist at de som har høy politisk tillit, har økt tendens til å delta politisk innenfor rammen av det formelle politiske systemet (inklusive det å stemme ved valg), mens de som har lav politisk tillit, har en økt tendens til å delta utenfor det formelle politiske systemet, for eksempel gjennom protestaksjoner (Braun & Hutter, 2016; Hooghe & Marien, 2013; Kaase, 1999). Hvor aktivt innbyggere forvalter stemmeseddelen, kan også tenkes å være forbundet med politisk tillit. Det å gi personstemmer ved valg kan anses som et tegn på at man er bevisst sin påvirkningsmulighet som velger og aktivt bruker denne. Videre kan det å ta aktivt stilling til hvilket parti man skal stemme på, ved hvert valg, og ikke stemme på det samme partiet av gammel vane eller som en identitetsbekreftende handling, være en måte å forvalte stemmeseddelen aktivt på. Det å stemme på det samme partiet ved hvert valg eller å la være å gi personstemme kan selvfølgelig også være resultat av en aktiv overveielse. Det er likevel interessant å undersøke hvordan disse formene for velgerhandlinger er forbundet med politisk tillit. To motsatte prosesser kan tenkes å gjøre seg gjeldende: På den ene siden kan de som gir personstemmer eller bytter parti, antas å ha høy tiltro til det politiske systemets lydhørhet, noe som skulle indikere at de gir uttrykk for høy politisk tillit. På den andre siden kan de som gir personstemmer ved valg, eller som

hyppig bytter parti, antas å være mer kritiske til partiene som politisk institusjon og dermed kanskje skåre lavere på politisk tillit.

3) Å være på vinnerlaget

Velgerstudier viser gjennomgående at de som har stemt på det partiet eller de partiene som vinner valget, har høyere politisk tillit enn de som stemte på partier som tapte valget (Kernell & Mullinix, 2019), og at det å tape valget har en langvarig negativ effekt på tilfredshet med demokratiet (Hansen et al., 2019). Denne effekten kan skyldes at de som stemte på dem som vant, har fått en erfaring med at deres handlinger førte frem, og med at det politiske systemet lyttet til dem. Videre gir det å være på vinnerlaget innflytelse. Dersom ens representanter er i flertall, er det større sjanse for at politikken utformes i tråd med de ønskene man har, enn dersom de man stemte på, er i mindretall – og det er dermed større sjanse for at det politiske systemet ivaretar ens interesser på en måte man selv synes er god. Effekten av å være på vinner- eller tapersiden i et valg er vist å avhenge av hvordan de politiske institusjonene er utformet. Anderson et al. (2005) viser for eksempel at «tapere» i proporsjonale valgsystemer og der det er stor grad av maktdeling internt i det politiske systemet, i mindre grad har negative holdninger til det politiske systemet enn tapere i systemer der «vinneren tar alt». Man kan dermed tenke seg at både det norske proporsjonale valgsystemet og den norske formannskapsmodellen, med sin noenlunde proporsjonale maktdeling internt i kommunestyret, vil gjøre at det oppleves som mindre ille å tape et valg, fordi alle politiske partier er representert i de foraene der politikken utformes. Videre kan man tenke seg at en slik proporsjonal maktdeling vil begrense effekten det å tape valget har på tilliten til det politiske systemet.

4) Politisk ideologi

Tillit har en holdningskomponent som ikke nødvendigvis er basert på erfaring. Man kan tenke seg at denne holdningskomponenten gir seg uttrykk i hvilket parti man stemmer på – om man stemmer på partier som i sin ideologi har eller ikke har høy systemtillit. Forventningen her

er at folk som stemmer på systemkritiske partier og protestpartier, vil ha lavere politisk tillit fordi stemmegivningen sier noe om deres egen tillit til og tilfredshet med det politiske systemet (Haugsgjerd, 2019). I litteraturen finner man for eksempel at de som stemmer på høyre-radikale partier, nokså systematisk har lavere politisk tillit enn andre velgere (Bélanger, 2017), og en av forklaringene er nettopp at slike partier uttrykker mistillit til måten det politiske systemet fungerer på (Bélanger & Aarts, 2006). Det samme kan sies om partier andre steder på den politiske høyre-venstre-skalaen. I en norsk kontekst uttrykker for eksempel partiet Rødt en skepsis til den eksisterende maktfordelingen i samfunnet, mens typiske protestpartier, som «bompengelistene» som ble opprettet ved lokalvalget i 2019, gir uttrykk for en skepsis til eksisterende politiske partiers evne til å ta opp bestemte saker og synspunkter. Det kan også tenkes at det finnes en høyre-venstre-effekt, men det er uklart i hvilken retning denne skulle slå ut. Venstresiden i politikken forfekter at individene i et samfunn i fellesskap skal ta vare på hverandre, og dette krever at man har en viss tillit til at alle yter etter evne, og til at ingen misbruker fellesskapets ressurser. For eksempel kan man forvente at folk som stemmer på partier som er positive til universelle og sjenerøse velferdsytelser, vil være mer tillitsfulle til at kollektive systemer kan forvalte felles ressurser på en god måte, og disse vil dermed rapportere om høyere tillit til det politiske systemet. Samtidig er det ingen grunn til å anta at de som stemmer på systembevarende partier til høyre på partiskalaen, skulle ha lav tillit til det politiske systemet, gitt at systemet forvalter deres standpunkter på en god måte. Som påpekt i litteraturen kan det imidlertid også være slik at lav politisk tillit kommer som en konsekvens av å stemme på partier som gir uttrykk for lav systemtillit (Haugsgjerd, 2019). Velgere har en tendens til å tilpasse seg de politiske standpunktene som partiet de har stemt på, forfekter (Lenz, 2012). En velger som stemmer på et lavtillitsparti av saks-spesifikke årsaker, for eksempel fordi hun er imot bompenger, vil dermed kunne overta holdningen til det partiet hun har stemt på, også på andre områder, for eksempel når det gjelder tilliten til det politiske systemet. Studier av forholdet mellom politisk tillit og det å stemme på høyre-radikale partier viser at årsakssammenhengen går begge veier: Folk med lav politisk tillit har en tendens til å stemme på høyre-radikale partier, og det

å stemme på høyre-radikale partier forsterker mistilliten til det politiske systemet (Rooduijn et al., 2016)

5) Tilknytning til det sosiale fellesskapet

Norris' (1999) inndeling av aspekter eller sider ved det politiske systemet man kan ha tillit til, peker på det sosiale fellesskapet – i vårt tilfelle kommunen – som én slik side. Politisk tillit kan ifølge denne forståelsen komme til uttrykk som tillit til det sosiale fellesskapet man er en del av. Det er nærliggende å tro at de som kjenner sterk tilhørighet eller tilknytning til sitt sosiale fellesskap, også vil ha større tillit til dette fellesskapet.

6) Kommunestørrelse

Tidligere studier har vist at tilliten til politiske myndigheter er høyere i små enn i store politiske enheter. I sin sammenlikning av tillit til nasjonalt og lokalt nivå trekker Muñoz (2017) frem fire faktorer som kan bidra til å forklare dette mønstret. For det første gir små enheter ofte befolkningen større mulighet til å påvirke politiske vedtak. For det andre er lokalpolitikk ofte mindre preget av politisk polarisering enn nasjonal politikk er. For det tredje viser tidligere forskning at direkte kontakt med politiske institusjoner og myndighetspersoner ofte bygger tillit. Dette er sentralt, all den tid mye offentlig tjenesteproduksjon skjer på kommunalt nivå. Det kan kanskje også være lettere for små kommuner å utforme tjenester tilpasset innbyggerne, fordi det i små kommuner er tettere kontakt mellom dem som utformer tjenestene, og dem som mottar dem. Og til sist argumenterer Muñoz (2017) for at lokale myndigheter er gjenstand for mindre kritisk omtale i mediene enn myndigheter på det nasjonale nivået. Sammenlikningen gjelder kommunalt og nasjonalt nivå, men man kan tenke seg at de samme mekanismene gjelder mellom kommuner, og at folk dermed har høyere tillit til de politiske institusjonene og aktørene i små sammenliknet med i store kommuner. I motsatt retning kan man tenke seg at innbyggernes tillit til det politiske systemet og til de politiske aktørene har dårligere kår i små kommuner fordi det lettere

oppstår habilitetsproblemer, politikere og administrasjon har lavere grad av spisskompetanse, og tjenestene som leveres, har lavere kvalitet.

Forventninger – oppsummert

For noen forhold peker eksisterende forskning i en bestemt retning, mens den for andre forhold spriker, eller det mangler empiriske studier. Basert på tidligere forskning og teoretiske antakelser er forventningene til hva som karakteriserer innbyggere med høy politisk tillit, derfor ikke alltid helt entydige. Oppsummert forventer vi likevel følgende:

- 1) Det å nyte godt av de tjenestene som produseres – å få noe ut av systemet – er forbundet med høy politisk tillit.
- 2) Deltakelse utenfor formelle kanaler er forbundet med lav politisk tillit, mens deltakelse innenfor formelle kanaler er forbundet med høy tillit. Aktiv forvaltning av stemmeseddelen kan slå begge veier.
- 3) De som stemte på partier som vant valget, er forventet å ha høyere politisk tillit enn de som stemte på partier som tapte valget.
- 4) De som stemte på typiske protestpartier, er forventet å ha lavere politisk tillit enn de som stemte på systembevarende partier.
- 5) Tilknytning til kommunen er forventet å være assosiert med høy politisk tillit.
- 6) Forventningene til sammenhengen mellom kommunistørrelse og politisk tillit er tvetydig.

Data og metode

For å undersøke hva som kjennetegner folk med henholdsvis lav og høy lokalpolitisk tillit, har jeg brukt data fra Lokalvalgundersøkelsen 2019 (beskrevet i kapittel 1) og kommunedatasettet til Fiva, Hasle og Natvig (2020). Datasettet til Fiva et al. (2020) er basert på data fra kommunedatabasen og fra Statistisk sentralbyrå og inneholder informasjon om den enkelte kommune når det gjelder politiske og økonomiske forhold. Datasettet oppdateres jevnlig, og variablene som er brukt i analysen, er fra oppdateringen som ble gjort etter valget i 2019.

I det videre beskrives variablene som er brukt i analysen. Avhengig variabel, *politisk tillit*, er målt ved et spørsmål om hvor stor tillit respondentene har til fire ulike deler av det lokalpolitiske systemet: ordfører, politikere, kommunestyre og kommuneadministrasjon. Tillit er målt på en skala fra 0 («ingen tillit») til 10 («svært stor tillit»). Fordelingen på tillitsvariablene er redegjort for i figur 9.1 og 9.2.

For å måle sammenhengen mellom lokalpolitisk tillit og *ytelse* har jeg brukt to variabler. Den ene variabelen er respondentenes egen rapportering om bruk av fire ulike ikke-behovsprøvede kommunale tjenester: barnehage, skole, eldreomsorg eller andre lege- og helsetjenester («bruk av tjenester»). Dette er jo veldig forskjellige typer ytelser, og handlingsrommet til kommunene er større for noen av disse tjenestene enn for andre (særlig er opplegget for barneskolen stramt styrt fra nasjonale skolemyndigheter). Variabelen måler heller ikke respondentenes vurdering av kvaliteten på tjenestene, og den kan altså bare si noe om i hvilken grad innbyggerne mottar ytelser fra kommunen. Den andre variabelen måler en slags negativ ytelse, nemlig størrelsen på kommunal eiendomsskatt. Denne varierer fra 0 (i kommuner som ikke har eiendomsskatt) til 7 promille, som er maksgrensen for hva kommunene kan pålegge innbyggere å betale i skatt på eiendom. Forventningen er at bruk av tjenester er positivt forbundet med lokalpolitisk tillit, mens eiendomsskatt er negativt forbundet med tillit.

Deltakelse er målt ved tre ulike variabeltyper. For det første er deltakelse målt gjennom et spørsmålsbatteri om måter respondentene de siste fire årene har forsøkt å påvirke kommunal politikk på. Her skiller vi mellom deltakelse som foregår innenfor og utenfor det formelle representative systemet. Henvendelse til lokalpolitikere, kommuneadministrasjonen eller det å ha tatt opp en sak gjennom parti eller forening anses som innenfor, mens deltakelse i demonstrasjon/aksjon eller opprop/underskriftskampanje anses som deltakelse utenfor det formelle systemet. Forventningen er at deltakelse innenfor systemet vil være forbundet med høy tillit, og at deltakelse utenfor systemet vil være forbundet med lav tillit. For det andre er deltakelse målt ved deltakelse i frivillig arbeid. Forventningen til hvordan frivillig arbeid er forbundet med tillit, er uklar. Mens noen studier finner at deltakelse gir økt tillit, finner

andre at det ikke er noen sammenheng, eller at sammenhengene avhenger av hvilken type frivillig arbeid som gjøres (se Newton et al., 2018). For det tredje er deltakelse målt ved to variabler som beskriver hvordan man har anvendt stemmeseddelen: Hvorvidt man har gitt personstemmer, og hvorvidt man ville stemt det samme ved stortingsvalg som ved kommunevalg.

For å måle effekten av å være på *vinnerlaget* ser vi på hvorvidt respondentene stemte på samme parti som ordfører eller varaordfører. Oppslutning om det *sosiale fellesskapet* måles ved et spørsmål om hvor sterk tilknytning man føler til kommunen man bor i. *Ideologi* er målt ved hvilket parti man stemte på ved kommunestyrevalget. Høyre-velgere ligger nærmest gjennomsnittlig tillitsnivå og er derfor brukt som referansegruppe i analysen i tabell 9.2. Forventningen er at det å stemme på systemkritiske partier skal være forbundet med lav politisk tillit. Hjemmesittere er inkludert i analysen som en dummy under «stemmegivning», og deres tillitsnivå blir altså også sammenliknet med Høyre-velgeres nivå. *Kommunestørrelse* er målt ved antall innbyggere i kommunen før kommune-reformen.

For flere av variablene er det vanskelig å si noe presist om kausalretningen. For eksempel vet man ikke om det er deltakelse som påvirker tillit, eller om det er motsatt. Når det gjelder variabelen som måler hvilket parti man stemte på, er det som diskutert over grunn til å tro at påvirkningen først og fremst går fra tillit til stemmegivning, men den kan også tenkes å gå i motsatt retning. Av den grunn spør vi med vilje ikke om hva som *forklarer* lokalpolitisk tillit, men om hva som *kjennetegner* dem som har henholdsvis lav og høy tillit. En av variablene, tilknytning til kommunen man bor i, er beheftet med endogenitetsproblemer fordi det er et vurderings spørsmål som er hentet fra samme undersøkelse som den avhengige variabelen. Det kan være at det er en annen og bakenforliggende årsak, for eksempel en tillitsfull personlighet, som både tillit og tilknytning er et uttrykk for.

Data legger til rette for en flernivåanalyse (individene er gruppert i kommuner). En tom flernivåregresjonsmodell viser imidlertid at lite av variasjonen kan forklares av forhold på kommunenivå. Intrakorrelasjonskoeffisienten (ICC) som estimerer hvor mye av variasjonen som

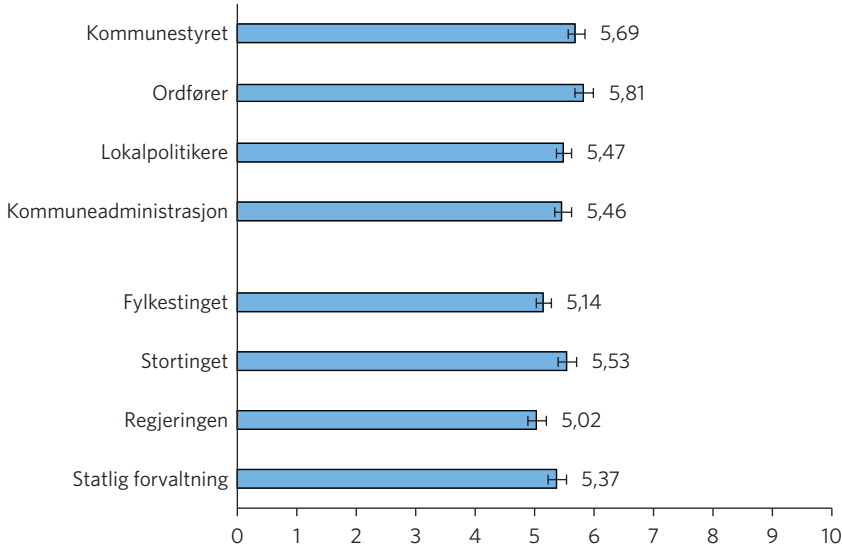
ligger på kommunenivå, varierer mellom 0,02 (kommunestyret) og 0,05 (ordfører), og det betyr at det ikke er mye å hente på å gjennomføre en flernivåregresjon. Analysen gjennomføres derfor som en ordinær lineær regresjon.¹

Analyse

I hvilken grad har folk tillit til lokalpolitiske aktører og institusjoner, og hva kjennetegner dem med henholdsvis høy og lav tillit? Respondentene i lokalvalgundersøkelsen ble bedt om å angi tillit på en skala fra 0, som indikerer «ingen tillit», til 10, som indikerer «svært stor tillit». På denne ellevepunktsskalaen vil 5 representere midtkategorien. Hvilket nivå av tillit som anses som høyt eller lavt, har å gjøre med hvilke forventninger man har til hvor høy den politiske tilliten bør være, og det er en diskusjon det fører for langt å ta her. Som et utgangspunkt for en vurdering av hvorvidt tilliten er høy eller lav, har jeg i stedet sammenliknet den lokalpolitiske tilliten med tilliten til demokratiske institusjoner på nasjonalt og regionalt nivå. Figur 9.1 viser gjennomsnittlig tillit til lokale og nasjonale aktører og institusjoner.

Det mest iøynefallende ved figuren er at gjennomsnittlig tillitsnivå ligger litt over midtverdien på tillitsskalaen (som går mellom 0 og 10) og er nokså likt for alle aktører og institusjoner det er spurt om. Når man sammenlikner med regionale og nasjonale politiske institusjoner, er den lokalpolitiske tilliten litt høyere enn tilliten til nasjonale og regionale demokratiske institusjoner. Et unntak er tilliten til Stortinget, som er på nivå med tilliten til de lokalpolitiske institusjonene. Dette mønstret går igjen i andre europeiske land, der de fleste befolkninger har noe høyere tillit til det lokale enn til det nasjonale nivået (Muñoz, 2017). Sammenliknet med 2011 har tilliten til norske lokalpolitiske institusjoner gått noe

1 Ved ordinær lineær regresjon vil imidlertid standardfeilen til variabler på kommunenivå bli beregnet med utgangspunkt i antallet respondenter, og ikke med utgangspunkt i antallet kommuner. Dette gjør at de beregnede standardfeilene for variabler på kommunenivå blir for lave. Signifikansnivået for variablene på kommunenivå endrer seg likevel ikke ved flernivåanalyse (de samme variablene er signifikante eller ikke signifikante, som ved ordinær regresjon). Effektene endrer heller ikke retning.

Figur 9.1. Tillit til ulike politiske aktører og institusjoner på en skala fra 0 («ingen tillit») til 10 («svært stor tillit») – gjennomsnittlig tillit, med konfidensintervaller

Gjennomsnittene er vektet. N (uvektet) = 3829-3956.

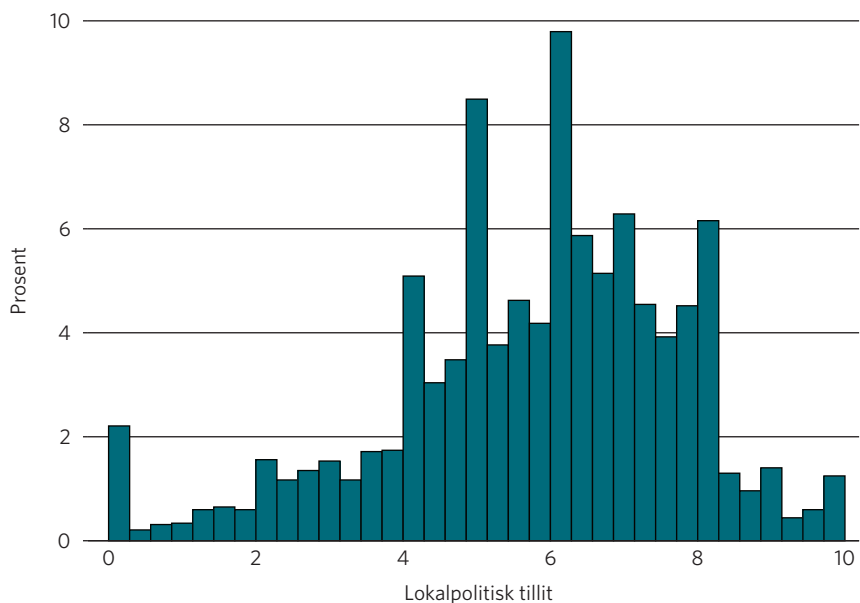
ned. I 2011 var imidlertid tilliten høyere enn den hadde vært tidligere, og tillitsnivået i 2019 er omtrent det samme som i 2003 (Haugsgjerd & Segard, 2020).

Når vi vender oppmerksomheten mot forskjellene i tillit til de ulike lokalpolitiske institusjonene og aktørene, er det interessant å merke seg at folk har mindre tillit til lokalpolitikere enn til kommunestyret. En mulig forklaring er at folk har tillit til at institusjonen som kommunestyret representerer, disiplinere enkeltpolitikere fordi prosedyrer og regler hindrer at kommunestyret som kollektiv opptrer ufornuftig. Aller mest tillit har imidlertid folk til ordfører. En årsak kan være ordførers rolle som samlende figur og representant og ambassadør for det sosiale fellesskapet som kommunen er (Winsvold & Bentzen, 2020). Ordføreren er også i mange kommuner den eneste heltidspolitiker og derfor den politiker som er mest synlig for folk.

Hovedmønsteret er imidlertid ikke forskjell, men samsvar i tillitsvurderinger. Tillit til de ulike kommunale instansene er høyt korrelert (0,67-0,77) og lader på samme faktor med mellom 0,82 og 0,89 (Cronbachs alfa = 0,911). Det er verdt å bemerke at folk tilsynelatende ikke

skiller mellom tillit til politisk valgte representanter og forsamlinger og til den administrativt ansatte kommuneadministrasjonen. Tillit til de lokalpolitiske instansene er også høyt korrelert med tillit til regionale og nasjonale institusjoner (0,54–0,66) og lader på samme faktor med mellom 0,77 og 0,78. Unntaket er tillit til regjeringen, som er lavere korrelert (0,31–0,43).

I figur 9.2 under har jeg lagd en indeks av tillit til de fire lokale aktør- og institusjonstypene det er spurt om. Denne indeksen gir et samlet uttrykk for «lokalpolitisk tillit». Figuren viser at det er stor variasjon i folks lokalpolitiske tillit.

Figur 9.2. Lokalpolitisk tillit - indeks
N (uvektet) = 3850. Fordelingene er vektet.

Det er den variasjonen i lokalpolitisk tillit som illustreres i figur 9.2, jeg skal forsøke å si noe om når jeg i det videre undersøker hva som kjennetegner dem med lav og høy lokalpolitisk tillit. For det formålet gjennomfører jeg en multivariat analyse for å undersøke hvorvidt tillit er forbundet med ulike trekk ved individene også når man kontrollerer for andre trekk.

Første kolonne i tabell 9.1 viser hvordan de ulike faktorene som er inkludert i analysen, er korrelert med lokalpolitisk tillit når det ikke er kontrollert for andre faktorer (bivariate korrelasjoner, angitt som

Pearsons r). I andre kolonne vises resultatene fra en lineær regresjonsanalyse med indeksen «lokalpolitisk tillit» som avhengig variabel. Estimer for den kontrollerte sammenhengen mellom lokalpolitisk tillit og de ulike faktorene er oppgitt som betakoeffisienter. Størrelsen på koeffisientene kan sammenliknes innad i modellen, og størrelsen til koeffisientene er dermed et uttrykk for deres relative innbyrdes betydning. I regresjonsmodellen inkluderes faktorer som måler velferdsytelser, egen deltakelse og om man stemte på de partiene som vant valget. Disse faktorene måler på sett og vis folks erfaring med det politiske systemet og kan derfor tenkes å være et vurderingsgrunnlag for spesifikk tillit. Dernest inkluderes faktorer som kanskje i større grad kan tenkes å være forbundet med tillit som holdning (altså diffus tillit): ideologi (målt som hvilket parti man stemte) og tilhørighet til det sosiale fellesskapet som kommunen utgjør. De som oppga ikke å ha stemt – hjemmesitterne – er inkludert med en egen variabel (en dummy) blant stemmegivningsvariablene. Hjemmesittere sammenliknes altså med Høyre-velgere, som er referansekategori når det gjelder stemmegivning.

Regresjonsanalysen viser at norske velgere oppfører seg omtrent slik som tidligere forskning forutsier. Tilknytning til egen kommune er den faktoren som sterkest er forbundet med lokalpolitisk tillit, og dernest følger det å være på vinnerlaget. Stemmegivning, her tolket som indikasjon på ideologisk bakgrunn, er også sterkt forbundet med lokalpolitisk tillit. Sammenliknet med Høyre-velgere er velgere til venstre på høyre-venstre-skalaen signifikant mer tillitsfulle, med unntak av dem som stemmer Rødt, som jo er et systemkritisk parti. De som stemmer FrP, og særlig de som stemmer på «andre partier», har signifikant lavere politisk tillit enn Høyre-velgere. I denne gruppen inngår lokale lister og 2019-valgets partinyvinning – de ulike lokale bompengepartiene som hadde motstand mot bompenger som viktigste sak. Alle disse tre velgergruppene – de som stemmer på Rødt, FrP og «andre lister» – kan sies å ha stemt på systemkritiske partier. Som forventet er det å være hjemmesittere assosiert med lav politisk tillit. Interessant å merke seg er likevel at det å avstå fra å stemme er svakere forbundet med lav tillit enn det å stemme på «andre lister». En mulig fortolkning av dette funnet er at det blant hjemmesittere er en del som er likegyldige og politisk uinteressert heller enn aktivt

Tabell 9.1. Lokalpolitisk tillit – bivariate korrelasjoner og multivariat regresjon

	Variabel	Pearsons r	Beta
Positiv ytelse	Bruk av kommunale tjenester (indeks) [†]	0,09**	0,06**
Negativ ytelse	Eiendomsskatt	0,03	-0,04*
Politisk aktivitet/ deltakelse	Deltakelse gjennom formelle kanaler (indeks)	0,05*	-0,03
	Protestdeltakelse (indeks)	-0,02	-0,08**
	Har gjort frivillig arbeid ^{††}	-0,12**	-0,05**
	Ga personstemme og/eller slenger	0,13**	0,05**
	Trofast velger (ville stemt det samme ved stortingsvalg)	0,10**	0,05**
Vinnerlaget	Stemte som ordfører/varaordfører	0,21**	0,14**
Ideologi (politisk parti)	Rødt	-0,00	0,02
	SV	0,08**	0,10**
	Ap	0,19**	0,13**
	Sp	0,02	0,04*
	MDG	0,05**	0,10**
	KrF	0,07**	0,06**
	Venstre	0,02	0,05**
	FrP	-0,08**	-0,04*
	Andre partier	-0,17**	-0,10**
	Hjemmesitter	-0,16**	-0,06**
	(Høyre er referansekategori)	0,01	(---)
Tilhørighet til sosialt fellesskap	Grad av opplevd tilknytning til kommunen ^{†††}	0,20**	0,18**
Kommunestørrelse	Antall innbyggere i kommunen ^{††††}	-0,07**	-0,08**
	Kjønn (kvinne høy verdi)	0,02	-0,00
Bakgrunnsvariabler	Høyeste fullførte utdanning ^{†††††}	0,15**	0,12**
	Alder (kontinuerlig variabel)	0,01	-0,02
	Justert R ²		0,19
	N (uvektet)	3354	3198

Signifikans: **=0,01, *=0,05. De bivariate korrelasjonene er vektet, den multivariate analysen er uvektet.

[†]Indeks-konstruksjoner er beskrevet under «data og metode».

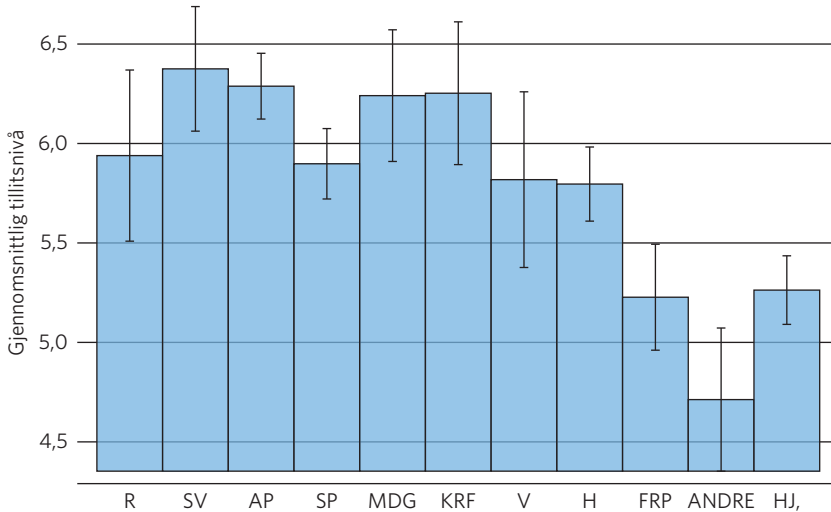
^{††}«Har du i løpet av de siste 12 måneder gjort frivillig innsats for noen organisasjoner eller foreninger?»

^{†††}«Hva er din høyeste fullførte utdanning?» Svaralternativer: «ingen utdanning», «grunnskole», «videregående skole», «universitet/høyskole inntil 4 år», «universitet/høyskole over 4 år». Utdanning er behandlet som en rangert variabel på ordinalnivå.

^{††††}Kommunestørrelse er kategorisert i seks grupper: under 2500, 2500–5000, 5001–10 000, 10 001–20 000, 20 001–60 000, over 60 000. Den inngår i analysen som en rangert variabel på ordinalnivå.

^{†††††}«Folk kan oppleve ulike grader av tilknytning til forskjellige geografiske områder. Hvor vil du plassere deg selv på en skala fra 1 til 5, der 1 står for 'ingen tilknytning' og 5 står for 'svært sterk tilknytning' til følgende områder? B) kommunen der du bor.»

kritiske til det politiske systemet. Figur 9.3 viser tillitsnivået til den gjennomsnittlige hjemmesitter (helt til høyre i figuren) sammenliknet med velgere som stemte på ulike partier, kontrollert for de samme variablene som inngår i modellen i tabell 9.1.

Figur 9.3. Gjennomsnittlig tillitsnivå med konfidensintervaller, blant hjemmesittere og velgere som stemte på ulike partier

N (uvektet): Rødt = 92, SV = 176, Ap = 641, Sp = 519, MDG = 159, KrF = 115, V = 88, H = 460, FrP = 208, andre = 118, hjemmesittere = 813. Analysen er uvektet.

I tråd med forventningene har også innbyggere i små kommuner større lokalpolitisk tillit enn innbyggere i store kommuner.

Når det gjelder den faktoren som får mest oppmerksomhet i litteraturen, *ytelse*, har den effekt i forventet retning: De som bruker mange kommunale tjenester, har høyere tillit, mens de som selv må yte til kommunen (gjennom eiendomsskatt), har lavere tillit. Når det gjelder deltakelse, i ulike former, er sammenhengene også delvis som forventet. Valgdeltakelse er forbundet med høyere politisk tillit. For deltakelse utenom valg er protestdeltakelse knyttet til lavere politisk tillit, mens deltakelse i formelle kanaler ikke er signifikant forbundet med tillit. De som har gitt personstemme eller slenger ved valget, har i gjennomsnitt høyere politisk tillit enn velgere som ikke har brukt stemmeseddelen sin aktivt på denne måten. Det samme gjelder trofaste velgere, altså velgere som stemmer det samme partiet ved to påfølgende valg. Deltakelse i frivillig

arbeid er negativt forbundet med tillit. De som deltar i frivillig arbeid, har altså i gjennomsnitt lavere lokalpolitisk tillit enn de som ikke deltar frivillig arbeid. En tolkning av dette kan være at de som jobber frivillig, har en tendens til å tenke at de gjør arbeid kommunen burde ha gjort.

Diskusjon og konklusjon

Jeg spurte innledningsvis hva som kjennetegner dem med høy og lav lokalpolitisk tillit, altså de som tror eller ikke tror at lokalpolitiske aktører og institusjoner ivaretar deres interesser på en god måte. Analysen viser at noen grupper står nokså tydelig ut som tillitsfulle: De med høy utdanning, de som stemmer på SV, Ap og MDG, de som stemte på partiene som vant valget, og de som føler sterk tilknytning til kommunen, har høyere tillit enn de med lav utdanning, de som stemte på typiske protestpartier, de som stemte på partier som «tapte» valget, og de med lav tilknytning til kommunen.

Analysen viser videre at en av de faktorene som er sterkest korrelert med tillit, nemlig om man stemte på den politiske koalisjonen som vant valget, er eksternt påført og vil kunne variere fra valg til valg. At det å være på vinneren relativt sett har så stor effekt på politisk tillit (og her kan vi snakke om effekt, fordi det er lite sannsynlig at påvirkningen går den andre veien), innebærer at velgere vil tre ut og inn av den tillitsfulle gruppen, alt etter som de vinner eller taper valget. De øvrige faktorene som er inkludert i analysen, er mer stabile, og noen er helt stabile, slik som utdanning, kommunestørrelse og kanskje også tilknytning til kommunen. Det med andre ord grunn til å tro at en del faktorer borger for at enkeltindivider forblir enten tillitsfulle eller fulle av mistro.

Samlet står faktorene som er med i analysen, for nær en femtedel av den totale variasjonen i lokalpolitisk tillit i dette utvalget. Det innebærer at fire femtedeler av variasjonen er knyttet til andre forhold som vi ikke har kontrollert for. Her er det relevant å trekke inn skillet mellom diffus og spesifikk tillit. Mange av de faktorene som har inngått i vår analysemodell, er spesifikke på den måten at de representerer konkrete erfaringer med politikken, som evalueringer av tillit kan gjøres på bakgrunn av. Folk kan for eksempel danne seg en mening om hvorvidt det politiske systemet er til å stole på, gjennom sin erfaring med tjenestene systemet produserer, eller

gjennom erfaringen med å bo i en liten eller stor kommune. Andre faktorer kan ha en mer diffus form for tillit som bakenforliggende årsak. For eksempel kan man tenke seg at valg av parti vil kunne være påvirket av hvorvidt man er tillitsfull i utgangspunktet. Mange av faktorene det her er kontrollert for, kan tenkes å ha både en spesifikk og en diffus komponent. Eksempelvis kan protestdeltakelse være et resultat av konkrete erfaringer med kommunal politikk kombinert med en kritisk holdning til maktpapparatet. Poenget er: Den uforklarte variansen, altså den variasjonen i politisk tillit man ikke kan gjøre rede for ved hjelp av de (nokså mange) faktorene som er inkludert i denne analysen, er antakelig et resultat av både diffus og spesifikk tillit. Det faktum at tillit til de ulike lokalpolitiske aktørene og institusjonene det er spurt om, er høyt innbyrdes korrelert, kan indikere at den diffuse tillitskomponenten er betydelig. Korrelasjonen kan selvfølgelig være høy fordi det faktisk er en sammenheng; ordføreren er en av flere politikere, summen av politikere utgjør kommunestyret, og kommunestyret bestemmer hva administrasjonen skal gjøre. Men den høye korrelasjonen mellom tillit til ulike lokalpolitiske aktører og institusjoner kan også ses som et uttrykk for at folk ikke klarer å skille mellom de ulike institusjonene, og for at folk ikke utelukkende baserer vurderingen sin på erfaring, men også på en slags grunnleggende holdning til eller norm om at politiske og offentlige institusjoner og aktører er verdt eller ikke verdt å ha tillit til. Denne antakelsen styrkes ved at lokalpolitisk tillit også er høyt korrelert med tillit til nasjonale og regionale institusjoner. Det ser altså ut til å være en tendens til at folk enten har eller ikke har tillit, og at dette individuelle tillitsnivået omfatter det objektet som blikket til enhver tid faller på. Det at folk ikke skiller tydelig mellom de ulike aktørene og institusjonene, har også en demokratisk implikasjon, fordi feil eller ikke-tillitvekkende handlinger foretatt av én av institusjonene vil bli assosiert også med de andre institusjonene, og kommuneorganisasjonen som helhet vil bli holdt ansvarlig. Dersom ordfører er korrupt, vil det med andre ord fort kunne gå ut over folks tillit til kommunestyret som helhet, eller til kommuneadministrasjonen.

Et annet funn det er verdt å rette oppmerksomheten mot, er betydningen av opplevd tilhørighet til kommunen. Sammenhengen mellom tilhørighet og tillit indikerer at en mulig forutsetning for politisk tillit

er en opplevelse av at man hører til i et felles «vi», og at politikerne og de politiske institusjonene faktisk representerer dette felles vi-et. Demokrati er jo per definisjon folkestyre, men det er en tendens til å omtale de valgte representantene som om de tilhører en annen gruppe enn innbyggerne – som en egen gruppe som står utenfor, og som kanskje ikke forstår det virkelige folket. Det er lett å tape av syne at politikere utgår fra folket, og at institusjonene de handler gjennom, er utformet og forvaltes av folket og folkets representanter. Sammenhengen mellom opplevd tilhørighet og tillit sier dermed noe om viktigheten av at innbyggerne i norske kommuner opplever at de selv og politikerne er med i et felles «vi».

Litteratur

- Anderson, C. J., Blais, A., Bowler, S., Donovan, T. & Listhaug, O. (2005). *Losers' consent. Elections and democratic legitimacy*. Oxford Scholarship Online. <https://doi.org/10.1093/0199276382.001.0001>
- Bélanger, É. (2017). Political trust and voting behaviour. I S. Zmerli & T. W. G. van der Meer (Red.), *Handbook on political trust* (s. 242–255). Edward Elgar Publishing.
- Bélanger, É. & Aarts, K. (2006). Explaining the rise of the LPF: Issues, discontent, and the 2002 Dutch election. *Acta Politica*, 41(1), 4–20.
- Braun, D. & Hutter, S. (2016). Political trust, extra-representational participation and the openness of political systems. *International Political Science Review*, 37(2), 151–165.
- Dalton, R. J. (2004). *Democratic challenges, democratic choices: The erosion of political support in advanced industrial democracies*. Oxford University Press.
- Easton, D. (1965). *A systems analysis of political life*. Wiley.
- Fiva, J. H., Halse, A. H. & Natvik, G. J. (2020). Local government dataset. Hentet fra www.jon.fiva.no/data.htm
- Folkestad, B. (2017). Politisk tillit og bruk av offentlige velferdstjenester. I J. Aars, D. A. Christensen, B. Ytre-Arne & T. S. Lindén (Red.), *Tjenstedemokratiet. Velferdsstaten som arena for deltakelse* (s. 146–163). Universitetsforlaget.
- Gabriel, O. W. (2017). Participation and political trust. I S. Zmerli & T. W. G. van der Meer (Red.), *Handbook on political trust* (s. 228–41). Edward Elgar Publishing.
- Grimmelikhuisen, S. & Knies, E. (2017). Validating a scale for citizen trust in government organizations. *International Review of Administrative Sciences*, 83(3), 583–601.

- Hansen, S. W., Klemmensen, R. & Serritzlew, S. (2019). Losers lose more than winners win: Asymmetrical effects of winning and losing in elections. *European Journal of Political Research*, 58(4), 1172–1190.
- Hardin, R. (2002). *Trust and trustworthiness*. Russell Sage Foundation.
- Haugsgjerd, A. (2019). Moderation or radicalisation? How executive power affects right-wing populists' satisfaction with democracy. *Electoral Studies*, 57, 31–45. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2018.09.008>
- Haugsgjerd, A. & Seggaard, S. B. (2020). *Politisk tillit, lokaldemokrati og legitimitet. Kunnskapsstatus og utviklingstrekk* (Rapport 2020: 6). Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/9d84337e0d2541749f13aa8c7e942b04/politisk_tillit_lokaldemokrati_og_legitimitet.pdf
- Hetherington, M. J. (1998). The political relevance of political trust. *American Political Science Review*, 92(4), 791–808.
- Hetherington, M. J. (2006). *Why trust matters: Declining political trust and the demise of American liberalism*. Princeton University Press.
- Hetherington M. J. & Husser, J. A. (2012). How trust matters: The changing political relevance of political trust. *American Journal of Political Science*, 56(2), 312–325.
- Hooghe, M. & Marien, S. (2013). A comparative analysis of the relation between political trust and forms of political participation in Europe. *European Societies*, 15(1), 131–152.
- Hooghe, M. & Dassonneville, R. (2018). A spiral of distrust: A panel study on the relation between political distrust and protest voting in Belgium. *Government and Opposition*, 53(1), 104–130.
- Kaase, M. (1999). Interpersonal trust, political trust and non-institutionalised political participation in Western Europe. *West European Politics*, 22(3), 1–21.
- Kernell, G. & Mullinix, K. J. (2019). Winners, losers, and perceptions of vote (mis)counting. *International Journal of Public Opinion Research*, 31(1), 1–24.
- Kumlin, S. & Haugsgjerd, A. (2017). The welfare state and political trust: Bringing performance back. I S. Zmerli & T. W. G. van der Meer (Red.), *Handbook on political trust* (s. 285–301). Edward Elgar Publishing.
- Kumlin, S., Stadelmann-Steffen, I. & Haugsgjerd, A. (2018). Trust and the welfare state. I E. M. Uslaner (Red.). *The Oxford handbook of social and political trust* (s. 385–408). Oxford University Press.
- Lenz, G. S. (2012). *Follow the leader? How voters respond to politicians' policies and performance*. University of Chicago Press.
- Levi, M. & Stoker, L. (2000). Political trust and trustworthiness. *Annual Review of Political Science*, 3(1), 475–507.
- Liu, C. & Stolle, D. (2017). Social capital, civic culture and political trust. I S. Zmerli & T. W. G. van der Meer (Red.), *Handbook on political trust* (s. 338–352). Edward Elgar Publishing.

- Maloy, J. S. (2009). Two concepts of trust. *Journal of Politics*, 71(2), 492–505.
- Miller, A. H. (1974). Political issues and trust in government: 1964–1970. *American Political Science Review*, 68(3), 951–972.
- Muñoz, J. (2017). Political trust and multilevel government. I S. Zmerli & T. W. G. van der Meer (Red.), *Handbook on political trust* (s. 69–88). Edward Elgar Publishing.
- Newton, K. (2007). Social and political trust. I R. J. Dalton & H. D. Klingemann (Red.), *The Oxford handbook of political behavior* (s. 342–361). Oxford University Press.
- Newton, K., Stolle, D. & Zmerli, S. (2018). Social and political trust. I E. M. Uslaner (Red.), *The Oxford handbook of social and political trust*. Oxford University Press.
- Norris, P. (Red.). (1999). *Critical citizens. Global support for democratic government*. Oxford University Press.
- Rooduijn, M., van der Brug, W. & de Lange, S. L. (2016). Expressing or fuelling discontent? The relationship between populist voting and political discontent. *Electoral Studies*, 43(1), 32–40.
- Rousseau, D. M., Sitkin, S. B, Burt, R. S. & Camerer, C. (1998). Not so different after all: A cross-discipline view of trust. *Academy of Management Review*, 23(3), 393–404.
- Segaard, S. B., Rose, L. & Haugsgjerd, A. H. (2020). Politisk tillit i Norge – tegn til økende sosiale forskjeller? I J. Bergh, A. H. Haugsgjerd & R. Karlsen (Red.), *Valg og politikk siden 1945* (s. 124–139). Cappelen Damm Akademisk.
- Seyd, B. (2016). Worse than estate agents: The problem of political trust. I P. Cowley & R. Ford (Red.), *More sex, lies and the ballot box* (s. 143–147). Biteback.
- Tomankova, I. (2019). An empirically-aligned concept of trust in government. *NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*, 12(1), 161–174.
- Torcal, Mariano. (2017). Political trust in Western and Southern Europe. I S. Zmerli & T. W. G. Van der Meer (Red.), *Handbook on political trust* (s. 418–39). Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- van der Meer, T. W. G. (2017). Political trust and the «crisis of democracy». *Oxford research encyclopedia of politics*. <https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-77>.
- Winsvold, M. & Bentzen, T. Ø. (2020). Konfliktparadokset – samarbeid og konflikt i kommunepolitikken. I A. Røiseland & S. I. Vabo (Red.), *Folkevalgt og politisk leder* (s. 34–57). Cappelen Damm Akademisk.